

Guðrún Eva Mínervudóttir NUKENTEKIJÄ | Maailmankirjat

Penjami Lehto NUKKE, PYGMALION JA NUKKEKOTI

Arkielämän ihmissuhdesotkujen kuvauksiin romaaneissa kyllästyy helposti, jos kirjailijalla ei ole tarjottavana mitään erikoista ja tuoretta näkökulmaa aiheeseen. Islantilaisella Guðrún Eva Mínervudóttirilla on: romaanissa *Nukentekijä* (2008, suom. Juha Peura, 2010, Atena) kerrotaan liikaa töitä tekevän miehen yksinäisyydestä, yksinhuoltajaäidin vaikeuksista ja nuoren tytön anoreksiasta – ja seksinukeista. Jännittävä ja houkutteleva aihe, joka saa lukijan pohtimaan seksuaalisuuteen, ruumiillisuuteen, vieraantuneisuuteen ja naisen asemaan liittyviä kysymyksiä. Tarina alkaa Lóan (se yksinhuoltajaäiti) kohdatessa seksinukkeja valmistavan miehen, Sveinnin (se yksinäinen). Lóa päättyy Sveinnin luokse sattumalta, sillä hänen autostaan puhkeaa rengas Sveinnin kotitalon edessä. Sveinn vaihtaa renkaan, mutta ei saa työstään mitään palkkiota, päinvastoin – Lóa varastaa nukentekijältä mustahiuksisen seksinuken:

Vaalea, lähes läpinäkyvä silkkinen puku, jossa oli kapeat olkaimet, laskeutui pehmeinä poi-muina rinnoille, jotka hyllyivät kun niihin koski, olivat vähän täyteläisemmät kuin luonnolliset esikuvansa. Silkin läpi häämöttivät musta häpykarvatupsu ja nännit, jotka olivat vaaleat eivätkä ihonväriset kuten nukan keskeneräisillä siskoilla. Lóa ihmetteli isoa takamusta ja leveitä reisiä. Laatikossa makaava nukke oli kurvikkaampi ja naisellisempi kuin useimmat lihaa ja verta olevat.

Sveinn käyttää veistä, silikonia, maalia ja lakkaa luodakseen nukeilleen kauniin ja luonnollisen ihmismäisen ulkokuoren – ihanteellista kauneutta ja seksikkyyttä itselleen tavoitteleva nainen tekee tismalleen samoin. Kun länsimaisen mediakulttuurin halun kohteita (parishiltoneita yms.) imitoiva nainen on leikkauttanut nenänsä, hiotuttanut leukaluunsa, poistattanut pari alinta kylkiluuta, täyttänyt silikonilla rintansa, huulensa ja takapuolensa – loppusilauksena peruukki, tekoripset ja -kynnet, meikit, hepeneet – saattaa hän ulkoisesti muistuttaa enemmän keinotekoisista seksinukkeista kuin naista.

Silti ero on selvä: nukke on kylmä, passiivinen ja eloton. Vaikka asiakkaille Sveinnin luomukset ovat intohimon ja rakkauden kohteita, suhtautuu taiteilija itse niihin melko viileästi. Hän on yksinäinen, mutta ei hän tee nukkeja tyydyttäkseen omaa naisen kaipuutaan. Sveinnin yksinäisyys on pikemminkin seurausta totaalista työlle omistautumisesta. – Tässä Sveinn poikkeaa maailmankirjallisuuden tunnetuimmasta keinotekoisesta naisesta korvikkeen valmistajasta, Pygmalionista, josta Ovidius (43 eKr. – 18 jKr.) kertoo teoksessaan *Muodonmuutoksia* (suom. Alpo Rönty, 1997, WSOY). Pygmalion ei ole halunnut hankkia itselleen vaimoa, sillä hän ei halua taakakseen “vikalastia, jonka on naisten kuormaksi antanut luonto”. Yksinäisyys alkaa kuitenkin ahdistaa, ja Pygmalion veistää norsunluusta valkean naispatsaan, josta tulee “viehkeämpi kuin kaunein nainen” Taiteilija rakastuu mestariteokseensa, puhuu sille, tuo lahjoja ja viettää yönsä sen kanssa.

Venus-juhlan aikana Pygmalion uhraa jumalattarelle. Hänen salaiseen toiveeseensa vastaan – patsas herää henkiin (suomennoksessa käytetty suomen kieleen hieman kömpelösti sopiva runomitta, heksametri, luo hauskan tunnelman kohtaukseen):

Riensi nyt Pygmalion oman veistosmorsion luo ja
kömpien vuoteeseen tätä suuteli: lämpeni patsas.
Suuteli uudestaan, käden laskien koski sen rintaa:
pehmeni norsunluu alas painuen sormien alla,
niin kuin auringossa Hymettoksen vahapaakku
lämmeten notkistuu ja sen saattaa peukalon päällä
muovata miksikä vain eri hahmoihin miten vain tahtoo.

On sekä äimänä että jo riemusta ratketa sulho:

ei sitä uskoa voi, näpelöi, kopeloi mitä toivoo.

Oikea on keho! Peukalon alla jo sykkivät suonet!

Venuksen ansiosta Pygmalionin ja hänen luomuksensa suhde saa täyttymyksen: heille syntyy tytär, Pafos. Suhteessa on inestinen lataus, onhan Pygmalion tavallaan sekä vaimonsa isä että rakastaja. Tämä heijastuu jälkipolviin, sillä Pafoksen poika Kinyras antaa tyttärensä Myrrhan vietellä itsensä. – Vaikka Sveinn ei valmista nukkeja omaa käyttöönsä varten, on hänkin toki seksinukkeja kehitellessään testannut niiden toimivuutta. Hän ei kuitenkaan asiakkaidensa tavoin osaa täysin eläytyä tilanteeseen. Guðrún Evan romaanissa kuvattu akti kertoo hyvin nukkeseksin käytännön problematiikasta:

Hän pani sen selälleen peitolle, vetäisi pyjaman housut reisille ja sulki silmänsä valmistautuessaan työntymään ...

... nojaa, ehkä on sittenkin parempi jättää yksityiskohdat kertomatta, onhan romaanin mahdolliselle lukijallekin suotava jotakin jännitettävää. Mikään pornografinen romaani *Nukentekijä* ei kuitenkaan ole: tuntuu siltä, että tuo yksittäinen nukkeseksikohtaus on lisätty tarinaan kuin välttämättömänä pahana, jotta nukkejen käyttötarkoitus todella konkretisoituisi lukijalle. – Mustahiuksisella nukella on muitakin, romaanin rakentumiseen ja tulkintaan liittyviä tehtäviä. Nukke korostaa ruumillisuuden teemaa, joka on vahvasti läsnä romaanin ihmiskuvauksessa, nukke/nainen-asetelmassa ja Lóan vanhemman tyttären Margrétin anoreksiassa.

Sveinnin ”lapset” ovat vartaloiltaan täyteläisiä ja kurvikkaita, mutta samaa ei voi sanoa Margrétista:

Lóa inhosi tyttären ulkonäköä: elottomia hiuksia, luisevia käsivarsia, teräviä poskipäitä, syvälle kuopalle painuneita poskia, koko kehon pinnalle kohonnuttu ohutta, vaaleaa karvaa. Silmät pullistuivat päästä ja kyynärpäät sojottivat kyljistä Tytär oli kuin vastakuoriutunut linnunpoikanen. Keltainen yöpaita, joka oli ennen myötäillyt tiukasti povea, roikkui nyt kuin velto rätti esiin työntyvien solisluiden päällä.

Sairaus tekee Margrétille juuri päinvastaista kuin Sveinn nukeilleen: anoreksia kuihduttaa,

muuttaa elävän kuolleeksi. Margrétin perheelle sairaus on tuskallinen prosessi. Lóa onkin hermoromahduksen partaalla, uupunut äiti, joka tarrautuu epätoivoisesti mihin tahansa mahdollisuuteen. – Hän varastaa Sveinnin luota seksinuken kuvitellen, että naisellisilla muodoilla varustettu nukke voisi parantaa Margrétin. Teko on jokseenkin käsittämätön, sillä maalaisjärki sanoo, että vaikutus on luultavasti jopa päinvastainen. Lahja on riski, koska se voi aiheuttaa katkeruutta ja masennusta: millainen äiti haluaisi tyttärensä näyttävän seksinukelta?

Jo lapsillekin suunnatut nuket saattavat herättää epätervettä vertailua. Toni Morrisonin romaanissa *Sinisimmät silmät* (1970, *The Bluest Eye*, suom. Seppo Loponen, Tammi, 1994) kerrotaan Claudiasta, joka saa joululahjaksi vanhemmiltaan kauniin, sinisilmäisen nukken. Kaikki ihastelevat nukken kauneutta ja vaaleaa ihoa. On vain yksi mutta: Claudia itse on tummaihoisen, kuten perheensä. Hän ei osaa eikä halua rakastaa nukkea, päinvastoin:

Minulla oli yksi ainoa mielihalu: repiä siltä jäsenet irti. Nähdäkseni mistä se oli tehty, saadakseni selville sen hellyttävyyden, löytääkseni sen kauneuden, sen haluttavuuden, joka oli jäänyt minulta salaan, mutta nähtävästi vain minulta. Aikuiset, vanhemmat tytöt, kaupat, aikakauslehdet, sanomalehdet, ikkunakilvet – koko maailma oli yhtä mieltä, että sinisilmäinen, keltatukkainen, rusoposkinen nukke oli kaikkien tyttöjen rakkain aarre.

Valkoihoisen vauvanukke edustaa valtakulttuurin arvoja ja ihanteita: sinisilmäisyys ja valkoihoisuus ovat kaikkein kauneinta. Anorektikolle lihaisa ja muodokas seksinukke on luultavasti samankaltainen punainen vaate, edustaahan se juuri sellaista kehon kuvaa, jonka anorektikko pyrkii itsessään kieltämään. Mutta Lóa ei vaikuta olevan elämäntilanteensa ja mielentilansa takia enää kovin kykenevältä järkikeskeisiin ratkaisuihin.

The Reykjavik Grapevine -lehden haastattelussa Guðrún Eva kertoo, että romaania suunniteltaessa hänellä oli aluksi mielessään kehittämä hermoromahduksen partaalla olevasta naisesta. Seksinukke-aiheen hän keksi sattumalta lukiessaan pariisilaisesta kahvilasta ostamaansa lehteä, jossa kerrottiin nukkeja valmistavan Real Dolls -yhtiön tuotteista. Romaania lukiessa voikin leikitellä ajatuksella, millaiseksi hahmoksi Lóa olisi kehittynyt, jos Guðrún Eva olisi tarttunut johonkin toiseen lehteen. – Lóan ahdistuksen ja henkisen murenemisen eteneminen on kuvattu hyvin: arjen kulissit alkavat häilyä ja natista liitoksistaan hetkittäin. Esimerkiksi kun perhe on aterialla, Lóa kokee yhtäkkiä kaiken ympärillään näyttävän pienen pienenä – ihmiset, keittiökalusto, tapetin kuvio, olohuoneen sohva ja varastettu seksinukkekin. Koti ja elämä vaikuttavat kovin haurailta:

Nyt puuttui vain, että kömpelöt lapsenkädet työntyisivät sisään ikkunasta ja murskaisivat, rusementaisivat ja kaataisivat kaiken kumoon.

Vaikka Lóa tuntee itsensä pieneksi ja kotinsa leikkimökiksi, ei tarinan varsinainen Nukkekodin Nora kuitenkaan ole hän vaan mustahiuksinen seksinukke. Lóa on itsellinen nainen ja tulee yksinhuoltajanakin hyvin toimeen työnsä ansiosta. Hän ei ole sidoksissa miehiin, äitiyteensä kylläkin. – Henrik Ibsenin näytelmässä *Nukkekot* (1879) Noralle tulee mitta täyteen. Hän on kyllästynyt pikkuvaimon rooliinsa ja avioliittoon, joka tuntuu olevan pelkkää teatteria. Nora ei halua olla tahdoton nukke, joka siirtyy mieheltä toiselle (suom. Eino Palola, 1981, WSOY):

Nora: Sellaista se kuitenkin oli, Torvald. Ollessani kotona isän luona hän ilmaisi minulle kaikki mielipiteensä, ja niinpä minulla oli samat mielipiteet kuin hänellä. Jos ajattelin toisin, salasin sen, sillä siitä hän ei olisi pitänyt. Hän sanoi minua nukkelapsekseen ja leikki kanssani kuten minä nukeillani. Sitten tulin tähän taloon sinun luoksesi –

Helmer: Mitä sanoja käytäkään avioliitostamme?

Nora (häiriintymättä): Tarkoitan, että siirryin isän käsistä sinun hoitoosi. Järjestit kaiken oman makusi mukaan, ja niinpä omaksuin saman maun kuin sinä, tai olin omaksuvini. En tiedä oikein – taisi olla kumpaakin, milloin toista, milloin toista. Nyt sitä katsellessani tuntuu minusta, että olen elänyt täällä kuin köyhä – vain kädestä suuhun. Olen elänyt tehdxnseni temppuja sinulle, Torvald.

Seksinukenkin tehtävä on tehdä temppuja miehelleen, omistajalleen (*Nukke koti*-sitaatin monimielistä tulkintaa ei voi tässä vastustaa). Muita tehtäviä sillä ei ole. Niinpä kun Lóa varastaa nukan, hän samalla tavallaan pelastaa tämän kohtaloltaan. Mutta miten pitkäksi aikaa?

Koska Lóan varastama mustahiuksinen nukke on mukana romaanin keskeisissä tapahtumissa alusta alkaen, ja eräänlaisena statistina se seuraa draamaa, johon se on osasyllinen, vaikkakaan ei omasta tahdostaan. Etuliite ”seksi” tekee seksinukesta hämmästyttävällä tavalla arvolutautuneen esineen: lukijakin joutuu jollakin tavalla määrittelemään suhteensa siihen ja mitä se edustaa. Luultavasti moni lukija ei ajattele asiaa yhtä neutraalisti kuin nukentekijä Sveinn. Sveinn pitää nukkea pelkkänä esineenä eikä ymmärrä ihmisiä, joiden mielestä seksinuket halventavat naisia, eikä myöskään miehiä, jotka alkavat kohdella nukkejaan kuin nämä olisivat oikeita naisia. Suhtautuminen asiakkaisiin vaikuttaa jopa ylimieliseltä, mikä lienee välttämätöntä Sveinnin työn kannalta. Asiakkaille naureskelu muistuttaa häntä siitä, että vaikka hän onkin tekemisissä nukkejensa kanssa päivittäin, hän on valmistaja, ei käyttäjä. Välillä hän ei edes tunnu haluavan ymmärtää, vaikka asiakkaan kommentissa olisi järkeäkin:

Eräs oli mennyt jopa niin pitkälle, että oli selostanut sen hyvät puolet ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet: Jos hänen oma rakastettunsa olisi elävä nainen, tämä olisi haaveileva yliopisto-opiskelija hieno kaulaliina kaulassa ja mielellään kirja kainalossa, esimerkiksi Sylvia Plathin *Bell Jar*. Joka kerta kun Sveinn muisti tämän kirjeen, hyrisevä hymy karehti hänen huulillaan. *Bell Jar* oli kieltämättä 1900-luvun feminismien edustavimpia lippulaivoja. Oli suorastaan tragikoomista, että joku osti silikoninukan kuvitellen, että se olisi opinhaluinen feministi.

Tämä on hyvä esimerkki Sveinnin ajattelun yksioikoisuudesta, sillä juuri tuon romaanin todellakin voisi kuvitella henkiin heränneen seksinukan kainaloon. Sylvia Plathin *Bell Jar* (1963) – ilmestynyt suomeksi nimellä *Lasikellon alla* (suom. Mirja Rutanen, 1975, Otava) kertoo parikymmppisestä Estheristä, hänen sairaudestaan ja paranemisestaan. Esther tuntee itsensä ulkopuoliseksi ja vieraantuneeksi, sairastuu vakavaan masennukseen, menettää toimintakykynsä ja alkaa käyttäytyä itsetuhoisesti. Hän joutuu mielisairaalaan. – Esther kuitenkin paranee, tai ainakin tervehtyy niin paljon, että pääsee kotiin. Romaanin loppupuolella hän kuvaa sairauden aikaansa ja vaiheita mielisairaalassa elämäksi lasikellon alla:

Lasikellon alla olevalle ihmiselle, joka on tyhjä ja pysähtynyt kuin kuollut vauva, maailma

sinänsä on paha uni.

Teoksen nimi, *Bell Jar*, tulee juuri tuosta mietelmästä (bell jar = lasikello). Plathin romaani olisikin erittäin osuva kirjavalinta seksinukelle: ajattelisihan seksinukkekin luultavasti olleensa aiemmassa "elämässään" kuin kuollut vauva, tyhjyyden ja pysähtyneisyyden tilassa. Nähneensä vain pahaä unta. Mutta aivan kuten Esther, hänkin silti muistaisi kaiken – tapahtunutta ei voisi pyyhkiä mielestä pois. Seksinukesta tulisi feministi, ilmeisistä syistä.

Guðrún Evan romaani *Nukentekijä* ei kuitenkaan ole feministinen, ei ainakaan siinä mielessä, että se pyrkisi ottamaan kantaa. Ääni ja mahdollisuus annetaan niin seksinukkejen puolustajille, vastustajille kuin niihin neutraalisti suhtautuvillekin. Sillä tavalla kiintoisasta aiheesta kasvaa ajatuksia herättelevä romaani.

[Tekstinäyte romaanista](#)